

INHOUDSOPGAVE

	Blz.
1. VOORWOORD	6
2. EEN BEETJE GESCHIEDENIS	8
3. ASTER... 'n Dèrremonsj Fabelke	11
4. BIJDRAGE TOT EEN DENDERMONDS IDIOTICON	12
5. TEN GELEIDE	13
6. GEBRUIKTE AFKORTINGEN	14
7. GERAADPLEEGDE WERKEN	16
8. PLAT OF NI PLAT - VLOMS OF HOLLANDS	18
9. IDIOTICON (DIALECT-WOORDENLIJST)	22
10. PROEVE VAN DENDERMONDS-PLAT ; DE CURSIEFJES VAN 1975	224
A. Nen Drouiboek en de Pajnners	225
B. De Keutel-Kèrrekes	226
C. Onzen Bajoört	227
D. De Sjieke Madam	228
E. Vèr Kattedisj	229
F. Madam Revenu	230
G. Zwèrt Amelieke	231
H. De Pajnerinne	232
I. De Brave Madojlle	233
J. Amedéi den Toekker	234
K. Klappe zonder spréike	235
11. LIJST VAN DENDERMONDSE BIJNAMEN	236

Onze diepe erkentelijkheid betuigen wij aan de honderden vóór-
intekenaars die deze publicatie mogelijk hebben gemaakt. Niet minder
onze oprechte dank aan degenen die belangloos en gedurende jaren
op alle mogelijke wijzen ons informatief en moreel hebben geholpen,
bijgestaan en aangemoedigd. In het bijzonder een gulden « Brave
Madojlle » aan mijn vrienden Mong MESTDAGH, nog een onver-
valste « Jonge van de Brèstemèrt » en Jef RAMAN, Deken van onze
« Gruète Manne-Pajnners ».

Posthuum onze innige dank aan wijlen Henri DE HERDE.

ILLUSTRATIES:

Pentekening ROS BAJOERT : Marie-Rose Van Lierde.

Tekeningen met conté-potlood : Raf Van Cauwenberghe.

Tekening ASTIER : scrape-board Raf Van Cauwenberghe.

Foto Péike Rammekeszand : Ben De Vries.

Foto Eeuwfeest 1930 (Ekol Majèng) : eigen archief.

Alle andere foto's : E. Crombie.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of open-
baar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke
andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van
de auteur.

1. VOORWOORD

Dit omvangrijk werk van schrijver Georges DIERICKX vult een leemte in het nochtans vele dat over Dendermonde — geschiedenis, folklore, kunst- en geestesleven — werd geschreven en/of gepubliceerd.

Hier gaat het vooral over de gans eigen volkstaal, het dialect, van het stadje aan de Dendermonding, dat als middelpunt van de driehoek Gent-Brussel-Antwerpen wellicht (alhoewel niet veel) enige invloed van het taaltje van deze grote steden heeft ondergaan. Misschien iets meer van het Brussels en van het Antwerps vanwege de schipperij. En dat zich anderszijds, door zijn eeuwig geprangd-liggen in het keurslijf van zijn « forten » of « vestingen », tegenover de aanpalende gemeenten, met zijn eigen spreektaal, tongval en volkse zegswijzen en uitdrukkingen, in afzondering heeft gehandhaafd.

Ofschoon het boek getuigt van werklust en adem, van kennis en geduld, van objectiviteit en stijfvaardigheid, heeft het niet de pretentie een hooggeleerd wetenschappelijk werk te zijn. Er waren drie groten in ons gewest : Ed. BLANQUAERT (Opdorp °1894), Am. JOOS (Hamme °1855) en Alf. DE COCK (Herdersem °1850). Deze laatste, meer volkskundige, verzamelde twee delen spreekwoorden. Het werk van Georges DIERICKX heeft enkel de bedoeling, met een eigen, eenvoudige en duidelijke fonetische aanwijzing, tevens waar het kon met de woordetymologie, de Dendermondse volkstaal zo volmaakt mogelijk weer te geven.

Het kan best vergeleken worden met het « Waasch Idioticon » van Amaat JOOS maar het is uitvoeriger, en vollediger ; het gaat de zeer plat-bij-de-grondse gezegden niet uit de weg. Hiervoor dan het nodige voorbehoud !

De auteur heeft dus de volledigheid willen bereiken. Dendermonde had nu eenmaal zijn unieke schilderachtige « Vestje », met de waterloop van dezelfde naam er losdoor, met zijn veertien « hofkes », met zijn

goedhartig doch ruw « popolino », zijn typen, zijn lolbroeken, zijn zwanzers, zijn uitbundig en bruisend volksleven. Het Vestje, dat met de « Gille » (St.-Jorisgilde) en de « Meilenberg », elk een sprongetje verderaf, wel een derde van de stadsbevolking — 10.000 zielen — leverde, liet hetzelfde sterk gekleurd en gekruidd dialect meesterlijk uitgalmen. De drie wijken lagen in het zuidoostelijk deel van de stad, t.t.z. in het gebied van de rechter Denderoever, zodat de rivier de grens werd tegenover een minder platte volkstaal in de noordwestelijke, administratieve, meestal deftigere stadshelst. Hier speelde dus tevens een sociale factor mee.

Behalve nog andere bijdragen bevat het boek een lange lijst van Dendermondse bij- en spotnamen, met de beschrijving van vele zeer eigenaardige volkseemplaren, matenen en vrouwen.

Dit lijvige boek, geschreven met de gekende humor, soms scherpe scherts, en de vaardige radde pen van « SJEKSPIER » zal zijn weg vinden.

Alfons LAMBRECHT.

*

2. EEN BEETJE GESCHIEDENIS

Dendermonde's geschiedenis tijdens de eerste eeuwen van onze tijdrekening, speelt maar al te graag verstoppertje. Archeologische vindplaatsen duiden wel op gallo-romeinse bewoning in de streek, doch sporen van een permanente nederzetting, binnen het huidige stadsgebied, werden slechts ontdekt bij opgravingen (1933) in de Zwyyveke-kouter (Merovingen, 5e, 6e eeuw).

Ervaren piraten als zij waren, hadden de Vikingen het enorme strategisch belang van samenloop Dender/Schelde gauw door, tot schade en schande van Karolingen, kerstenende zendelingen en evangeliepredikers (8e, 9e eeuw).

Anderzijds bracht het ontstaan van landsheerlijke staten en staaties een echte rage met zich van moraliserende sagen en legenden. Dendermonde reserveerde zich een primeur van formaat : het avontuurlijk verhaal der draverijen van het Ros Betaard met de Vier Heemskinderen, zonen van ene Aymon, Heer van Dendermonde.

Het lag zo voor de hand dat Dendermonde, uitgegroeid van bescheiden koopmansnederzetting tot werkelijk handels- en wooncentrum, zou verworpen tot een gegeerd en gevreesd militair bolwerk. De stad wordt voor 't eerst met name vermeld in de 11e eeuw. Nog geen honderd jaar later was de woonkern rond een versterkte burcht volledig omringeld. Die gordel van staal en steen werd met bekwame spoed verhoogd tot aan de Torregracht (thans overwelfd), later tot aan het Vestje (gedempt 1948). Begin 13e eeuw greep een laatste uitbreiding plaats en een deel van Zwyyveke, de huidige St.-Gillisparochie, werd bij de stad ingelijfd.

Een der eerste Heren van Dendermonde, Daniël I, vocht zich in de kijker, samen met de bloem van Vlaanderens adel, tijdens de eerste en meest geslaagde der kruistochten (1096/1099), onder het kommando van Robrecht II, graaf van Vlaanderen en van Jeruzalem.

Vrouw Machteld I verkreeg 1188 de stad in eigendom van haar vader, Wouter II ; door haar huwelijk kwam de heerlijkheid in bezit van de Bethunes. Een daarvan, Robrecht I, schonk 1233 de stad haar fameuze vrijheidskeure. Na de dood van dezès oudste dochter, Machteld II, getrouwd met Gwijde van Dampierre, kwam het beheer van de stad in handen van Robrecht van Dampierre, door de Vlamingen beter gekend als Robrecht van Bethune, Conscience's Leeuw van Vlaanderen.

Fransé huurlingen waagden het, in 1297 de stad zo maar te bezetten, maar met de Guldensporenslag (1302) kwam daar prompt een einde aan.

Dendermonde zou nu generaties lang het erfgoed blijven van de graven van Vlaanderen, de Bourgondische Hertogen en de Oostenrijkse vorsten. Handel, nijverheid en ambachten kenden spoedig een ongemene bloei. Dra werd het één bouwen en inrichten van loskaden, marktplaatsen, schepen- en gildehuizen, hallen, kerken, kloosters en kapellen (o.m. Laken- en Vleeshalle, O.L.-Vrouw- en St.-Gilliskerk, Begijnhof e.a.).

Royaal bedacht met schenkingen en privileges, ontkwam het stadje niet aan genadeloos beleg en vernieling. Maximiliaan van Oostenrijk imiteerde Troje eens en nam zonder slag of stoot de vesting in met soldeniers vermomd als paters en nonnen !

Keizer Karel liet de stad even op adem komen maar zijn volksvreemde zoon Filips II zorgde tijdens de inkwisitie voor de nodige sensatie met zijn beruchte plakkatén. In het Prinsenhof (Vlasmarkt) gaven in 1566 de Prins van Oranje en enkele der eedverbonden edelen mekaar rendez-vous voor de start van een verbeten verzet der moegetergde Nederlanden tegen de Spaanse dwingelandij.

De Staatsen namen bezit van de stad 1578, maar ze werd elf jaar later door de Spanjaarden, onder Farnése, heroverd. Een extra-versterking aan de Dendermonding (Kasteelstraat) in zeven haasten opgetrokken, belette niet dat 1706 de stad tijdens de Spaanse Successieoorlog met de grond werd gelijk gemaakt.

Het zou tot 1830 duren eer aan vreemde bezettingen een einde kwam. De 19e eeuw, met haar nieuwe energiebronnen en uitvindingen allerhande, schonk het getormenteerde stadje eindelijk een welverdiende pauze. Kunstonderwijs (Tekening- en Muziekakademie), toegangswegen te land en te water (bruggen en spoorwegen), nering en nijverheid

(olie- en touwslagerijen, katoenspinnerijen, brouwerijen) kwamen aan hun trekken.

Nauwelijks ontiaan van dat prangend keurslijf van versterkingen (1907), bleef er van dat opfleurend stadje eind september 1914 alleen nog een smeulende puinhoop over. Als bij mirakel bleef Dendermonde in Wereldoorlog II verder materieel onheil bespaard.

Wie weet bezorgen de fusies met omringende gemeenten deze ouwe taate geen tweede jeugd I

*

3. ASTER...

Aster nen éimel is,
tèn waa'k da't iène was
mè klèine strótsjes
en kafféis mè schuëne plótsjes
en biljaars mè néige gótsjes.
Voersj tèn véil gankskes, brigkes,
Gillen Oetsjes,
Véstjes, Rammelèirs en boetsjes
en nen ipken ipken uëgen Taure,
mè-j- 'n Cruëte Mèrt
vol vlagges en koléire
(mò gié wit en zwèrt).
Awèl awò, da woër 'n éimelke,
nen éimel nò man ért.

4. BIJDRAGE TOT EEN DENDERMONDS IDIOTICON

Sinds de tijd toen de beesten spraken, tiert daar tussen Dender en Schelde, het Dendermonds dialect, als een koekeksjong in 't vreemde nest. Menig kopvleesvreter zal zich tevergeefs hebben afgevraagd welke extravagante voorvader hem zo'n buitenissige tongval heeft cadeau gedaan, die hem nu eens als een valse Brusselaar, dan weer als een nagemaakte Sinjoor doet doorgaan.

Hoop en al nog gesproken door een paar duizend overlevenden, zal deze geluidsband van ons verleden, dit uniek communicatiemiddel en deze onvervalst levende folklore, wellicht het einde dezer eeuw niet meer halen. Inzonderheid daarom en ook omdat er bij ons weten nog geen Dendermonds Idioticon (dialectwoordenboek) bestond, hebben wij op ons eenjje, weliswaar bijgestaan door een hele resem hulpvaardige vrienden-aanbrengers, uiterst beperkt in middelen en tijd, al het materiaal dat wij terzake hals-over-kop konden bemachtigen, verzameld.

5. TEN GELEIDE

Gestreefd werd het gesprokene zo getrouw mogelijk in schrift en spelling te benaderen. Het gebruik van fonetische tekens zou ons direct bij de zuivere wetenschap hebben doen belanden en ook velen ongenietbaar zijn gebleken. Er bleef ons dan ook niets anders over dan een zeer vereenvoudigde spelling te fabriceren.

Om te beginnen werd de aangeblazen *h*, in veel Vlaamse dialecten totaal onbekend, zonder meer geweerd (want wanneer het niet anders kan maken wij daar een *j* van, zoals in behangen = *bejangen*), samen met de *c*, de *q*, de *x* en de *y*. De samenstelling *ch* werd echter om praktische redenen behouden.

Het meest in onze taal bezwaarde letterteken, nl. de *e*, (3 fonemen maximum zoals bv. in *spèlbréker*) gaven wij een scherp (*é*), een zwaar of diep (*è*), of helemaal geen aksent (toonloze, *doffe e*, in de taalwetenschap *sjwa gcheten*).

De scherpe, lange, maar in ons dialect onzuivere *ee* (zoals in het engels *day*) wordt voorgesteld als *éi* (leven = *léive*), de scherpe lange en evenzeer onzuivere *ij* of *ei* (zoals in het frans de *é* van *bête*) schrijven wij als *èi* (morgen = *mèire*, geren = *gèire*, eieren = *raik*, zwijgen = *zwaigje*). Antwerpse *ij* of *ei* gemerkt wordt als *ai* (rijk = *raik*, zwijgen = *zwaigje*). De lange *oo* wordt *au* geschreven (boteren = *bautere*, oven = *auwe*, boven = *bauwe*). De korte *o* duiden wij meestal aan als *ó* (maar = *mó*). De buigings- of meervouds *n*, die niet uitgesproken wordt, schrijven wij dan ook niet. In sommige gevallen wordt de *u* (lang of kort), geschreven als *nâ* of *naa*, terwijl de *d* wegvalt en vervangen wordt door een *t* waar men deze zo hoort (bv. geld = *gèltsj*, wild = *wiltsj*).

Kortom, bij rustig nalezen van de woordenlijst, zal men bemerken dat wat op het eerste gezicht als een chimezerij voorkomt, uiteindelijk, zonder veel inspanning of moeite, kan worden « ontcijferd ». Zo hopen wij tenminste.

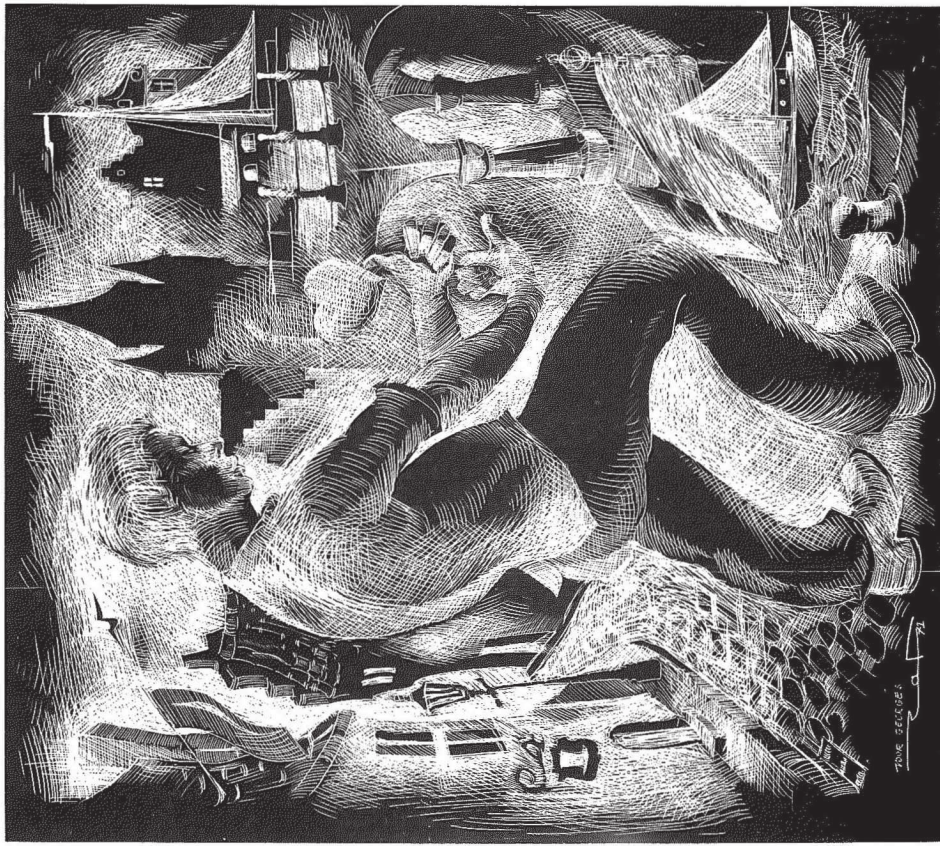
6. GEBRUIKTE AFKORTINGEN

- aanw.* : aanwijzend, bv. *aanw. vnw.*
barg. : bargoens
betek. : betekenis(sen)
betrekk. : betrekkelijk, bv. *betrekk. vnw.*
bezitt. : bezittelijk, bv. *bezitt. vnw.*
bijv. nw. : bijvoeglijk naamwoord
bw. : bijwoord
D.F. 74 : Dendermonde Folklore 1974
D.F.F. 1852 : Dictionnaire Classique Français-Flamand, par Olinger
D.G.F. : Dendermonde Geschiedenis en Folklore, door L. Bruyninx
eng. : engels
enkelv. : enkelvoud
fra. : frans
gri. : grieks
G.V.D. : woordenboek Grote Van Dale
hdu. : hoogduits
id. : idem
ijsl. : ijslands
ital. : italiaans
landb. : landbouw(er)
lat. : latijn
lett. : letterlijk
m. : mannelijk
mnl. : middelnederlands
mv. : meervoud
nl. : nederlands
o. eng. : oud engels
o. fra. : oud frans
o. hdu. : oud hoogduits
o. ndl. : oud nederlands
o. saks. : oud saksisch
pers. : persoonlijk, bv. *pers. vnw.* = persoonlijk voornaamwoord

- pl. du.* : plat duits
spa. : spaans
syn. : synoniem
turk. : turks
v. : van
verkl.w. : verkleinwoord
verl. dlw. : verleden deelwoord
vb. (of bv.) : voorbeeld, bijvoorbeeld
vgl. : vergelijk
vnw. : voornaamwoord
vr. : vrouwelijk
wscf. : waarschijnlijk
W.O. : Wereldoorlog
w.w. : werkwoord
z. nw. : zelfstandig naamwoord
zwe. : zweeds

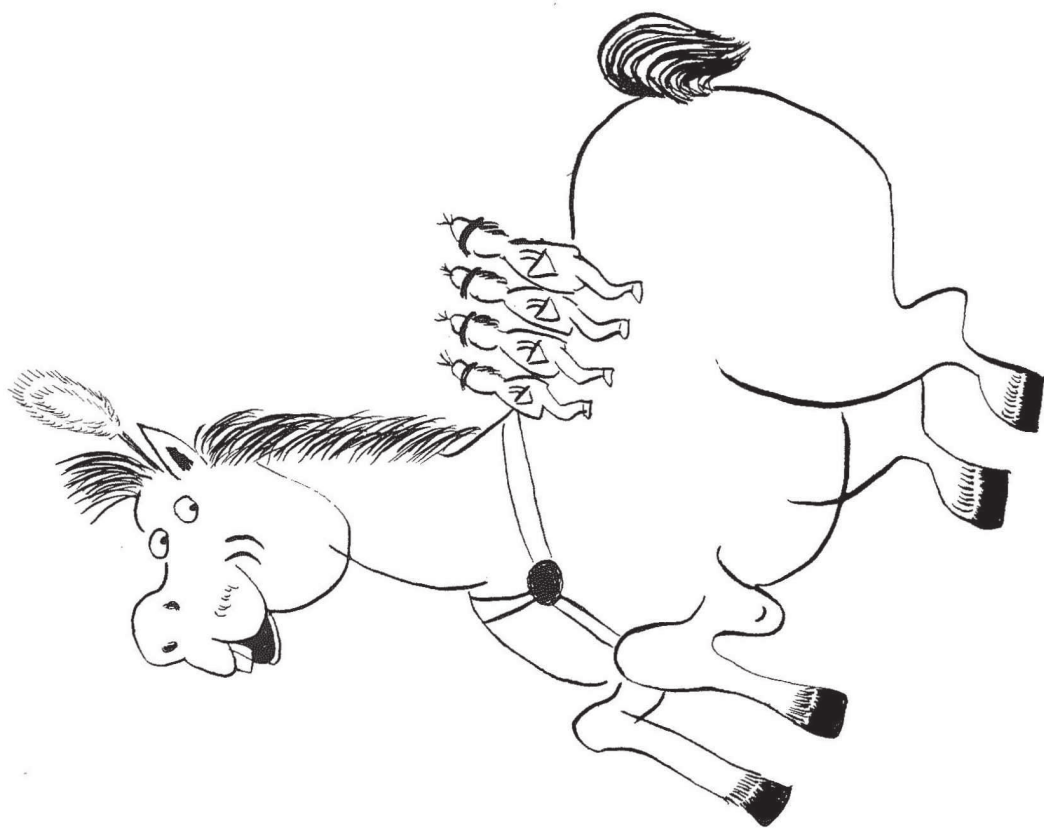
7. GERAADPLEEGDE WERKEN

- Beatrys*, uitgegeven door Dr. Roemans en H. Van Assche
Brepols/Garnier, 1938
- J. Broeckaert, 1895
- Delalain, l'ainé Paris*, 1788
- Dendermonde, Geschiedenis en Folklore*, L. Bruyninx, 1964
- J. De Vries, 1973
- Elsevier-Readers Digest*, 1974
- Esmoret*, uitgegeven door Dr. Roemans en H. Van Assche
- Floris ende Blancefloer*, uitgave P. De Keyser
- H.W.J. Gudde, 1955
- Karel ende Elegast*, uitgegeven door Dr. R. Roemans en H. Van Assche
- A. Kolsteren, 1955
- Lanseloet van Denemarken*, uitgegeven door Dr. R. Roemans en H. Van Assche
- Larousse-Sélection-Readers Digest*, Elsevier, 1974
- Lod. Lievevrouw-Coopman*, 1950
- P.M. Maas, 1954
- H.H. Mallinckrodt, 1961
- Mariken van Nieumeghen*, uitgave C. Kruyskamp
- Middelnederlandsch Handwoordenboek*, oplage 1973, door J. Verdam
- Nicholson, 1930
- Olinger, Nouveau Dictionnaire Classique Français-Flamand*, 1852
- Oosthoek*, 1959/1964
- C. Pama, 1969
- Is. Teirlinck-Idioticon, Z.O.VI.*, 1921
- F.J.J. Van Baars en J.G.J.A. Van der Schoot, 1955
- Grote Van Dale*, 1970
- J.V.D. Schaar, 1972
- V.D. Toorn, 1973
- J.A.H. Van Gemert, 1955
- O. Van Schoor, *Het Pyndersambacht van Dendermonde*, 1923
- H. Verbruggen en G.H. Halsberge, 1962

J. Vercoullie, 1937
Verschuieren, 1968
G.J. Visser, 1955
Dr. Jan Grauls, Volkstaal en Volksleven in het Werk van Pieter
Bruegel, 1957
S.A. Vosters, 1970
A. Weynen, 1955
J. Zwartenhalm

*

ROS BAJOERT
Zo zag een Aalsterse ONS PEIRT, WAT een KORIE!
Pentekening Marie-Rose Van Lierde
(zie blz. 154)

Onze Vlaamse en Hollandse stambroeders mogen het ons niet kwalijk nemen, maar alleen in bovenstaande tekst komen minstens **VLIJF** zuiver **BARGOENSE** woorden voor.

Maar omdat ze om de een of andere duistere reden in werken, woordenboeken e.a. van over Maas voorkomen, wordt het allemaal als peperkoek aanvaard, m.a.w. als al deze grachten- en riooluitdrukkingen **MAAR NIET** gebruikt worden door méér dan vijf miljoen Vlamingen, dan is de zaak gezond, en dan zet **VAN DALE** er hoogstens gew. (gewestelijk) naast, terwijl hij bij woorden die eeuwenlang hier te lande bij klein en groot gangbaar waren, dat beschamend Z. Ned. neerpent. Maar kom, er zullen langer Vlamingen zijn dan Hollanders, om de eenvoudige reden dat wij er maar op ons best doorkomen als wij **OVERSCHOEFFELD** (belazerd) worden. Er bestaat waarschijnlijk geen enkel volk in gans Europa dat zo dikwijls werd bezet, gebrand-schat en uitgezogen als wij. En helemaal vooraan in die toptien of topdertig staan wij Dendermondenaars. En onze volkstaal is er vanzelfsprekend de spiegel van.

Dat men ons nu niet verdenke van diskriminatie tegenover onze nieuwbakken stadsgenoten. Zij hebben voorzeker van de brokken gedeeld, en nog niet te stillerjes. Appels, Sint-Gillis, Oudegem, Mespelare, Denderbelle, Baasrode enz. zijn meer dan iemand kan vermoeden met de « stoeffers » van Dendermonde door geslachten heen verbonden geworden. Maar ja, die ellendige twintigste eeuw, met haar fantasie en overdrijvingen, met haar dooreengesmeten verhoudingen, haar fusies, uitvindingen en oorlogen « hors concours », haar verdelging van alle waarden...

De Hollanders kunnen er heus niet aan verhelpen dat wij de veeg uit de pan kregen en zij destijds tegen een gunstkoopje alles wat Vlaanderen aan wetenschapsmensen bezat, toegezonden kregen met haar en huid en naar hartelust een Hollands dialect tot A.B.N. konden promoveren.

Wanneer echter de onvoorwaardelijke overschakeling tot A.B.N. beduiden wil, dat de op historische gronden verworven voorsprong van eeuwen de Nederlanders het recht zou geven alles, maar ook alles wat uit het Noorden komt in onze officiële woordenlijsten en woordenboeken binnen te smokkelen, en alles wat uit het Zuiden afkomstig is als waardeloos Zuid-Nederlands te bestempelen, dan doen wij met Piet Hein niet mee.

8. PLAT OF NI PLAT - VLOMS OF HOLLANDS

Enkele jaartjes reeds geleden schreven wij eens in een plaatselijk weekblad :

Zij die menen mochten dat wij ons te dezer gelegenheid gaan wagen in het vaarwater van wetenschapsmensen, hebben het mis voor.

Maar wij hebben het nooit onder stoelen of banken gestoken een mensenleven lang vurige supporters geweest te zijn van al degenen die in spraak of schrift hun eigen volksaard zijn trouw gebleven en bij voorkeur de gesproken taal uit hun eigen streek beschaafd hebben aangewend in de plaats van te pas en te onpas klakkeloos alles te aanvaardden, wat maar uit den vreemde kwam.

Op gevaar af met al de zonden van het beloofde land overladen te worden, beweren wij dat Algemeen Beschaafd Nederlands nog iets anders betekent dan woorden, wendingen en uitdrukkingen, die rechtstreeks geïmporteerd werden uit de achterbuurten van Amsterdam, Leiden of Rotterdam in kinderbreinen te wringen. Of is het misschien niet godgeklaagd onze eigen mensen zo maar alles, maar ook alles te zien slikken als het maar van over de grote rivieren komt, terwijl wij, Menapiërs en Morinen op de duur een verzoekschrift tot het Hof van Straatsburg zouden moeten richten om één woordje straffeloos te mogen gebruiken dat geslachten lang deel heeft uitgemaakt van ons kultuurbezit ?

Uit een Vlaams weekblad, in volkse zin opgevat en bij ons weten veel gelezen, halen wij volgende juweeltjes :

— geen lollie er van snappen - er werd veel harde rick - stuff gepruimd - knokken - een mokkel - zij hebben hem gemold - gaan balen van iets - ik moet zwaar over mijn nek van al die opvattingen - een puber heeft pukkels - rotzooi - hij is gesjochten —.

Als dat ons kind moet wezen !

Als toespits na dit betoog enkele snippers uit de Grootste Krant van Nederland (plus minus een oplage van 500.000 exemplaren) d.d. woensdag 13 mei 1970 :

Corveeers-electronische units-interessante vacature voor een accurate jonge vrouw-commercieel assistente-demonstreren - contacten met onze relaties voor service-installeren van de apparatuur-goed gehonoreerd functie-sollicitaties-contactuele eigenschappen-selectie van de kandidaten gezien het niveau van de functie-uitstekende commissie en secundaire regelingen - contractcombinatie - unieke kleurensupplement-faktuur controle (sic) - op onze Service afdeling is een vakature voor een administrateur-emballeren en expeditiëren - blessures - incasseren - gages - recettes - caissière - crèches - toiletten - capaciteit van de files - rouleer-systeem - super stretch - steek voor elastische stoffen - assortiment - gemêleerd - garantie in financiële transacties - de campagne negeren enz... enz...

Wij herhalen het : als dat ons kind moet wezen !

Op duizend Hollanders kunnen er nog geen twee op een fatsoenlijke manier in 't frans de weg vragen en hoor ze maar prateren van « Con-cours Hyppique en Grand Gala du Disque ».

Het is opvallend hoe waterlopen de spreektaal scheiden. Maak een ritje tussen Aalst en Dendermonde, heen en terug, nu de linker-oever van de Dender, dan de rechter-oever. Uitzondering gemaakt voor de beide genoemde steden, Aalst en Dendermonde, zullen zij die gewonnen en geboren zijn in Appels, Oudegem, Mespelare, Gijzegem en Hofstade hun tanden vaneen krijgen als ze spreken, terwijl dezen van St.-Gillis, Denderbelle, Wieze en Herdersem, « ééle tanne nie' vaniën kroige ».

Dat deze scheiding zich niet voelen laat in Aalst en Dendermonde komt eenvoudigweg door het feit dat wellicht reeds vóór duizend jaar aldaar bruggen over de Dender lagen. Veerboten echter hebben deze uitspraak-afzondering niet kunnen beletten.

In verband met de Schelde doet zich hetzelfde voor. Ten zuiden van deze stroom in ons streekgebied spreekt bv. iedereen van « woater » of « woëter ». Loop echter even de Scheldebrug over te Dendermonde in richting Waasmunster en ge hoort reeds te Grembergen « watter » (het Hoogduitse wasser) terwijl de langzame uitspraak « woater » van Nederduitse oorsprong blijkt te wezen (Nedersaksisch).

Een paar lezers hebben om een sleutel of paswoord gevraagd om op een bevredigende wijze een echte « platte » Dendermondenaar te kunnen onderkennen van een « ingevoerde ».

Welnu, er schijnen dergelijke wondermiddelen te bestaan. Een der meest gelukkige vinden wij de Dendermondse uitspraak van het franse woord « gendarmerie ». Plat wordt het « GandèrmArie » en half-plat « GandèrmErie ».

Andere paswoorden zouden zijn « heps » (voor hesp), « pranillen » (voor pralines) enz. Doch wij kunnen deze eigenaardigheden niet binnen de muren van Dendermonde begrenzen.

Om in genoemd stadje te blijven stellen wij ons zelf de vraag hoe het komt dat om van « woater » het « woëter » te maken wij ofwel naar Brussel en omgeving moeten reizen ofwel naar Geeraardsbergen of Nimove ?

Als op een eiland zitten de Dendermondenaars daar met de klank-verschuiving der lange « aa » in « oë ». Wij kunnen ons vergissen, maar tot nader bericht zitten wij ermee « strop ».

Hetzelfde met de filosofen van Haagem die het woord « vader » op de meest beschaafde wijze uitspreken, om een Florquin te doen water-tanden.

Wat er ook van zij, om één ding zijn wij bijzonder verheugd : die onverwachte belangstelling, zowel van jong als oud, voor ons bescheiden (zeer onvolledig en ditettantisch) betoog ten voordele van onze spreektaal.

Binnen onafzienbare tijd zal geen kat nog plat spreken, waar ook in het Vlaamstalig gedeelte van ons landje, en wij hopen het van harte. Doch eer het zo ver komt, hopen wij dat ons erfdeel terzake niet zo maar met de voddeman wordt meegegeven.

*

9. IDIOTICON (DIALECT-WOORDENLIJST)

« *Haer spraeck en is niet bot, noch oock gemaect oft uytgesocht, sy is aen de Antwerpsche als de Gentsche gelycker.* »

(Maestertius-Beschrijvinghe van de Stadt en Lande van Dendermonde, blz. 36).

« *A language is only a dialect heaving an army and a navy!* »
(Amerikaanse uitspraak).

« *Een dialect is genen dele minderwaardig; de bruikbaarheid ervan mag niet onderschat worden voor allerlei vormen van subcultuur...* »

« *Inderdaad kan men strikt genomen, bezwaarlijk zeggen dat een taal beschaafd is; hoogstens is dat de mens die die taal spreekt.* »

« *Het is niet mogelijk linguïstisch bevestigend vast te stellen wanneer iets ophoudt een dialect te zijn en een taal genoemd mag worden.* »
(Dr. M.C. Van den Toorn).

« *...volmaaktheid is nooit te bereiken, maar ook het slechtste is beter dan niets.* »
(H.P. Jansen)

*

A

a,
1. u
2. hij
3. uitroep
4. uw

a a,
1. U of u
2. uw, uwe,
3. oud, oude, (bijv. nw.)

a a f f a s t,
houvast

a a f f e l,
handvol, greep, pluk
'n aaffel sènge

a a f f e l a i k,
uit te houden
dad-is ni outaaffelaik

A a g e m,
Oudegem, deelgemeente van Dendermonde

a a l a i k,
huwelijk, echt, trouwerij

a a r,
ouder, moeder of vader, mv. aars

a a r d o m,
ook aderdom
leeftijd, ouderdom

a a t,
oud, niet verwarren met aut = hout

a a w è t s j,
ook aarwètsj
ouderwets, aftands, antiek, oudbakken, versleten

a b b e,
hap, zie ook snabbe,
'n abbe en 'n snabbe